

Ю. М. Коваленко, канд. екон. наук, доц.

ІМПЕРАТИВИ РЕФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Досліджено Стратегію розвитку фінансового сектора України на період до 2015 р. і виявлено її недоліки. Визначено закономірності функціонування фінансових секторів більшості країн світу, що дало змогу запропонувати пріоритетні напрями реформування вітчизняного фінансового сектора.

Постановка проблеми

Світове економічне співтовариство зазначає, що останнім часом відбувається процес значного зростання масштабів і посилення ролі світового фінансового сектора. Його глобалізація, інтенсивний розвиток і зміна інституційної структури істотно впливають не лише на господарську діяльність окремих країн, але й цілих регіонів. Більш значущою стає роль світового ринку капіталу як перерозподільного механізму грошових потоків. З'являються новітні фінансові інструменти, удосконалюються механізми торгівлі. Масштабність переливання капіталу позначається на подальшому відокремленні сфери виробництва від відтворення. Відбуваються відчутні структурні зміни складових фінансового сектора, глибше їх переплетення і взаємодоповнення.

В умовах глобалізації та інтеграції економіки України у світовий економічний простір можна передбачати, що використання вітчизняними фінансовими інститутами і державними структурами можливостей, що надаються світовим ринком капіталу, відіграватиме важливу роль у найближчій перспективі. Проте сьогодні він не справляється повною мірою з організацією перерозподілу фінансових ресурсів та їх трансформацією, тобто не відповідає задачам прискорення економічного зростання. Відповідно, Україна об'єктивно потребує заходів з прискореного розвитку фінансового сектора, фінансового ринку, тобто створення адекватного фінансового забезпечення економічного зростання.

Аналіз останніх досліджень

У вітчизняних економічних дослідженнях проблеми розвитку фінансового сектора розглядаються з різних точок зору. Відповідно до фахової спеціалізації вагомий дослідницький внесок мають: з питань фінансової політики держави — А. С. Гальчинський, В. М. Геєць, А. І. Даниленко, І. О. Лютий, С. В. Львовичкін, В. М. Опарін, В. М. Федосов; з питань розвитку фінансового ринку, приватизації і корпоративного управління — М. О. Бурмака, Д. А. Леонів, О. М. Мозговий, Ю. Є. Петруня, В. М. Суторміна; з питань становлення банківських і небанківських фінансових інститутів — В. В. Гончаренко, В. І. Грушко, А. М. Мороз, В. І. Міщенко, С. В. Науменкова, С. С. Осадець, М. І. Савлук; з питань глобалізації фінансового сектора — О. Г. Білорус, Б. В. Губський, З. О. Луцишин, В. Є. Новицький, Ю. М. Пахомов, О. В. Плотніков, В. Р. Сіденко, А. С. Філіпенко. Вищезгадані й інші фахівці досліджують також поєднані і маржинальні сфери моніторингу економічних процесів у фінансовому секторі.

Невирішені частини проблеми

Незважаючи на значний обсяг публікацій з фінансової тематики, проблема формування фінансового сектора України в умовах глобалізаційних процесів недостатньо висвітлена у вітчизняних фахових дослідженнях. Переважає вибірково-фрагментарний підхід до аналізу різних аспектів проблеми. Внаслідок цього актуалізуються питання структури фінансового сектора, жорсткості регулювання його інститутів, а також вектору розвитку.

Мета статті полягає у дослідженні Стратегії розвитку фінансового сектора України, а також у визначенні пріоритетів подальшого його реформування.

Виклад основного матеріалу

Відсутність до теперішнього часу цілісного державного бачення ефективної моделі розбудови фінансового сектора на середньострокову та довгострокову перспективи призводить до хиб у його функціонуванні та недосконалості розвитку, що в свою чергу відбивається на розв'язанні стратегічних економічних та соціальних проблем країни, забезпеченні її національних фінансових інтересів. Отже, розробка національної стратегії розвитку фінансового сектора є необхідною передумовою подальшої успішної розбудови держави та її інтеграції до світового економічного простору та вступу до Європейського союзу. Зазначене зумовлює і відповідний перелік цілей Стратегії розвитку фінансового сектора України на період до 2015 року:

1. Стійкість фінансового сектора — здатність до самодостатнього розвитку, протидії негативному впливу інших країн на внутрішню фінансову політику України, а також нейтралізації загроз світових фінансових криз та згубної діяльності вітчизняних кримінально-тіньових груп;

2. Відкритість фінансового сектора — інформаційна прозорість фінансових установ щодо власників, послуг та результатів діяльності, а також відкритість державних регуляторних органів щодо: цілей регулювання та нагляду (політична відкритість); розкриття інформації про орієнтири, моделі та прогнози розвитку (економічна відкритість); механізмів прийняття рішень (процедурна відкритість); інформації про заходи впливу, досягнуті результати і помилки ринкового регулювання (ринкова відкритість);

3. Конкурентоспроможність фінансового сектора — здатність забезпечувати доступ вітчизняних економічних агентів до світових фінансових ресурсів і ринків та можливість належним чином конкурувати з міжнародними фінансовими агентами за внутрішні та зовнішні інвестиційні ресурси в умовах глобалізації економічного життя [1].

У стратегічному аспекті цей комплекс заходів, що націлений на створення інституційних умов ефективного функціонування фінансового сектора, не викликає сумнівів. Проте сумнівним є той факт, що всі вказані заходи і цілі є необхідними, і ще більший, — що вони достатні, щоб в обмежені терміни досягти: реформи державного управління; посилення конкурентоспроможності вітчизняних фінансових установ; переорієнтації попиту вітчизняних суб'єктів господарювання на внутрішні джерела фінансових ресурсів; зменшення трансакційних витрат залучення капіталу; сформування сприятливих передумов для появи нових фінансових інститутів, інструментів і послуг; впровадження дієвих систем захисту прав і законних інтересів споживачів фінансових послуг та інвесторів; створення сприятливого інвестиційного клімату. На нашу думку, пріоритетними також є: перетворення неорганізованих заощаджень і організовані; відповідна трансформація цих заощаджень у ресурси різних обсягів, строкості і призначення; дієве управління фінансовими ризиками, що вникають у процесі трансформації. У підсумку всі ці заходи мають сприяти економічному зростанню, про що не йдеться у стратегії, тобто саме ця мета не ставиться пріоритетною.

У Стратегії зазначається, що вона «...являє собою цілісну систему ідей, поглядів, намірів та ключових заходів щодо розвитку фінансового сектора на середньострокову перспективу з урахуванням національних фінансових інтересів та соціально-економічних потреб країни» [1]. Тобто у цьому випадку позитивний вплив на економіку чинить радше загальний ступінь розвитку фінансового сектора, аніж його конкретна структура. У такому контексті потрібно зважати на те, що «різні типи «фінансової архітектури» різняться не тільки вимогами до інформації та інституційного середовища, але і можливостями мобілізації і трансформації фінансових ресурсів» [2, с. 6]. Завдання максимально повного використання цих можливостей з урахуванням відповідних вимог у конкретних вітчизняних умовах (але не у тому інституційному середовищі, що пропонується створити у перспективі) представляє «фінансову архітектуру» значним чинником економічного зростання. Звичайно, можна погодитись, що перерозподіл фінансових ресурсів через банківську систему і фінансові ринки — однаково важливі для України. Але це не усуває задачу пошуку оптимального співвідношення різних типів перерозподілу і стимулювання розвитку конкретних елементів «фінансової архітектури» у певних економічних ситуаціях.

Фінансовій політиці України у сфері фінансового сектора не достає прагматичності, адже вона концентрується здебільшого на загальних оздоровчих заходах (часто косметичного ха-

рактору), націлених здебільшого на нормалізацію нормативно-правової бази і частково структури управління фінансовим сектором. Подібний «валовий» підхід є нейтральним до конкретних проблем фінансової трансформації.

Закономірності розвитку фінансового сектора економік країн світу дозволяють визначити його можливі риси, які через певний час набуде більшість держав:

- уніфікація фінансового сектора, тобто формування подібного набору фінансових корпорацій/квазікорпорації, які забезпечують рух фінансових потоків між державою, нефінансовими корпораціями і домогосподарствами;
- формування інформаційної прозорості і подолання інформаційної асиметрії, що забезпечується єдиними методиками виміру;
- посилення конкуренції між окремими суб'єктами фінансового сектора, що приведе до необхідності комплексного надання фінансових послуг на кшталт фінансових супермаркетів;
- монополізація фінансових ринків, що полягатиме у концентрації фінансових операцій у окремих центрах;
- розширення кола користувачів послугами виробників цих послуг через електронні мережі і Інтернет;
- формування нової глобальної архітектури фінансового сектора через пошук нового консенсусу у міжнародній політиці.

Зі свого боку можемо зазначити, що Україна має ініціювати комплексну програму розвитку фінансового сектора на основі ретельно відібраних пріоритетів і широкого розповсюдження сучасних технологій, створити колективну зацікавленість зацікавлених країн СНД з метою організації і розвитку власних потужних фінансових інститутів і їх угруповань, спроможних брати участь у глобалізації економіки в якості суб'єктів, а не об'єктів цього процесу. Інтеграція України з країнами СНД – необхідна умова інтеграції цих країн на рівних у світову, передусім, західну економіку. Тому вважається надуманою дилема: або Європейський Союз, або СНД, ядром якого є Росія. Найкоротший шлях країн СНД до тісного співробітництва з ЄС лежить через країни Співдружності. Це сьогодні визнають і деякі російські вчені [3]. Потрібно враховувати, що економічна і фінансова архітектура світу визначається сьогодні передусім такими сценаріями:

- 1) однополярна структура зі збереженням за США статусу лідера світової економіки;
- 2) мультиполярна архітектура – збереження США світового лідерства за зниження їх частки у світовому США і випереджальний розвиток інших економічних центрів. Ця тенденція знаходить своє втілення повною мірою, адже відбувається поступове зниження частки США та інших розвинутих країн у світовому ВВП і глобальних фінансових активах, нарощення потенціалу Китаю, країн, що розвиваються (Азії і Латинської Америки), країн BRIC. Ми не можемо не враховувати, що «...Європа – це минуле, США – сьогодення, а Азія на чолі з Китаєм – це майбутнє світової економіки» [4, с. 12].

На думку П. Б'юкенена, «...глобалізація неминуче наштовхнеться на великий бар'єрний риф патріотизму ...держави можуть розпадатись і навіть жертвувати суверенітетом на користь утворення на зразок Європейського Союзу, проте люди будуть чинити опір, як вони опирались Радянській імперії, і відновлювати відібрані у них країни» [5, с. 328]. Він наголошує на тому, що як тільки ЄС рушить на Схід, настане крах. Неможливо керувати з Брюсселя двадцятьма країною, хіба що Брюссель здобуде владу на кшталт тієї, яку уряд США має над п'ятдесятьма американськими штатами. Щодо ЄС, то він є об'єднанням бідних на ресурси країн, тому він має від'ємне сальдо з усіма провідними міждержавними об'єднаннями (НАФТА, АСЕАН, СНД). Для підвищення конкурентоспроможності ЄС об'єктивно необхідно об'єднати його фінансовий і технологічний потенціал з природними ресурсами і науковим потенціалом і Росії, і України. Російська Федерація, не вступаючи до ЄС, стала «Великою Норвегією», тобто його особливим, привілейованим партнером. Україна може скоритись перевагами Росії у зв'язках з Європою, що і прискорить у підсумку інтеграцію фінансового сектора економіки України у світовий економічний простір.

Висновки

Стратегія розвитку фінансового сектора може бути ефективною лише у тому випадку, якщо вона забезпечена інституційно. Зрозуміло, що інтереси України можуть принципово відрізнятися від інтересів західних країн, а для розроблення фінансової стратегії нам потрібно керуватись насамперед власними інтересами, але з інтеграцією з Росією. Основними напрямками реформування фінансового сектора мають стати: розвиток нормативно-правової бази; удосконалення системи корпоративного управління; підвищення вимог до розкриття інформації; розвиток інституцій фінансового сектора з урахуванням традицій, звичаїв ділового обороту і культури українського суспільства; розробка і впровадження механізмів, які забезпечують тісніший взаємозв'язок бізнесу і влади; розвиток фінансової грамотності населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Стратегія розвитку фінансового сектора України на період до 2015 року на виконання Указу Президента України №659/2007 від 20 липня 2007 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15.06.07 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : ndei.me.gov.ua/downloads/strategy.pdf.
2. Говтвань О. Дж. Перспективы развития российской финансовой системы / О. Дж. Говтвань // Проблемы прогнозирования. — 2004. — № 2. — С. 3—16.
3. Кротов М. И. Политическая экономия либерального консерватизма – методологическая основа антикризисной стратегии [Електронний ресурс] / М. И. Кротов // Проблемы современной экономики. — 2009. — № 2(30). — Режим доступу : <http://www.m-economy.ru/art.php3?artid=25560>.
4. Арриги Дж. Адам Смит в Пекине: Что получил в наследство XXI век / Арриги Дж. ; пер. с англ. Т. Б. Менская. — М. : Ин-т обществ. проектирования, 2009. — 456 с.
5. Бьюкенен П. Дж. Смерть Запада / Бьюкенен П. Дж. ; пер. с англ. А. Башкирова. — М. : АСТ, 2003. — 444 с.

Рекомендована кафедрою фінансів і кредиту

Стаття надійшла до редакції 6.03.12
Рекомендована до друку 16.04.12

Коваленко Юлія Михайлівна — докторант кафедри фінансових ринків.
Національний університет державної податкової служби України, Київ